

O. Skyba

FEATURES OF ENVIRONMENTAL DISCOURSE IN THE INFORMATION AGE

Introduction. The article states that at the current stage of society's development, the aggravation of the ecological situation puts the problem of nature conservation as one of the first places of global problems of mankind. And the formation of modern ecological discourse is closely related to the formation of ecological culture and the search for new moral and ethical value orientations. **The aim and tasks** are studies of the peculiarities of the functioning of ecological discourse in the information age and its influence on the functioning of the ecological sphere of knowledge. **Research methods.** The theoretical and methodological basis of the study of the modern ecological discourse is the comparative and axiological, systemic, and complex approaches. **Research results.** Human ecology as a science arises at the crossroad of many sciences including the ideas of many researchers and continues to interact today with other sciences (philosophy, biology, geography, medicine, etc.). In the conditions of the modern global ecological crisis, the main attention should be directed to man, because the former is a result of the technogenic activity that humanity has come to the brink of physical destruction. And therefore, to harmonize the relations of the "human-nature" system with the aim of preserving the biosphere, the research of new forms of interaction of the "human-society", and "society-nature" systems at the global and regional levels is primarily important. **Discussion.** At first, ecology develops within the framework of biology, but gradually it goes beyond it and becomes the basis for the development of dozens of interdisciplinary sciences. The reason for the emergence of a wide range of environmental sciences is the awareness of an ecological threat to the future of humanity. Accordingly, solving such a global environmental problem is possible only with the joint efforts of specialists from all fields. A professional ecological discourse is gradually being formed, which in modern society has its own specificity and reveals unprecedented opportunities for the dissemination of ecological knowledge, the formation of ecological consciousness, and ecological culture at a qualitatively new level. **Conclusion.** Studying the dynamics and regularities of the development of the field of ecological knowledge and modern ecological discourse will reveal the shortcomings in current approaches to the development of environmental education and the formation of ecological culture.

Keywords: ecological responsibility, ecological culture, ecological knowledge, ecology, ecological discourse, biosphere, human ecology, Internet discourse

УДК 291.11 (045)

Н. А. Ченбай

**ПРОБЛЕМА КРИЗИ ДУХОВНОСТІ
В КОНТЕКСТІ НОВИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ**

Національний авіаційний університет
ORCID: 0000-0003-3744-3166

Анотація. Стаття присвячена дослідженню проблеми подолання глибинної духовної кризи, яка охопила людство на сучасному етапі розвитку цивілізації. Висвітлені різні підходи щодо виявлення причин і особливостей прояву кризових явищ у духовному житті суспільств і цивілізацій. Сконцентрована увага на необхідності розробки нових стратегій соціалізації особистості. Обґрунтовується думка про те, що найперспективнішим сценарієм цивілізаційного розвитку в майбутньому стане партнерство різних цивілізацій і культур, реалізувати який можна лише за умови відродження духовності.

Ключові слова: криза, духовність, людина, суспільство, культура, цивілізація, виклики.

Вступ

Початок нового тисячоліття можна визначити часом підведення підсумків усієї попередньої історії. Справді, вражаючи досягнення науково-технічної революції в другій половині минулого століття принесли частині людства процвітання й свободу. Представники різних культур і цивілізацій отримали нові можливості для спілкування, обговорювання на рівних їхніх інтересів, окреслення спільних цілей за умов збереження індивідуальної самобутності і власної системи переконань. Та більшість людей у світі залишилися в стані підкорення, приниження і зубожіння. З часом економічні контрасти між країнами лише посилюються. Так, багаті, розвинені країни стають все багатшими, а бідні – все біднішими. Справді, сучасний світ сповнений нерівності й різних парадоксів. Техніка дійсно зробила нас сильнішими. Та чи зробила техніка сильнішою просто людину, окрему людину?

Визнано, що розвиток будь якої цивілізації повинен відбуватися шляхом безупинного поступального прямування до духовного зростання. В теорії так, але, як показала практика, на цьому шляху

постійно виникають різні пастки, які спроможні надломити і навіть знищити цивілізацію. Так, на початку XXI ст. симптоми різкого духовного відставання цивілізацій стали не просто очевидними – вони загрожують розвитку та навіть існуванню деяких цивілізацій у майбутньому. Саме тому серед багатьох проблем загальносвітового масштабу, які накопичувалися впродовж десятиліть, на перший план висувається проблема подолання глибинної духовної кризи, яка вразила людство як у локальному, так і в глобальному вимірах. Такий стан змусив багатьох філософів, соціологів, культурологів, представників духовенства, письменників, учених, діячів культури об'єднати зусилля для пошуків способів подолання означеної кризи. При цьому з'ясувалося, що в колах дослідників не існує одностайної думки як щодо причин виникнення кризи, так і щодо способів її подолання.

Мета дослідження

Виходячи із зазначеного, метою даного дослідження є виявлення причин і особливостей проявів кризи духовності як окремої людини, так і

суспільства в світовому масштабі, яка поглибилася в умовах нових цивілізаційних викликів.

Методологія дослідження

Теоретико-методологічним підґрунтям даного дослідження стануть праці С. Гантінгтона «Зіткнення цивілізацій і перетворення світового порядку», класиків цивілізаційного підходу О. Шпенглера «Присмерки Європи» та А. Тойнбі «Дослідження історії». Важливим методологічним засобом у процесі дослідження кризового стану духовності людства стане соціокультурний підхід, а також принципи історизму і системності. В сукупності вони сприятимуть дослідженню особливостей прояву кризових явищ духовності, які відбуваються в умовах нових цивілізаційних викликів.

Результати

Свого часу німецький філософ і католицький богослов Р. Гвардіні висловив передчуття змін у житті суспільств, які відбуватимуться в майбутньому, такими словами: «Зникне та свобода, яка означає неможливість вижити, повністю розвинувши свої задатки, і тому становить привілей життєво чи соціально обраних, але здатність кожної людини приймати рішення, стаючи паном свого вчинку, а у вчинку – і самої себе... Або любов до іншої людини, яка означає не співчуття, не готовність допомогти, не соціальний обов'язок чи ще щось у цьому роді, а готовність визнати «Ти» в іншій людині і в цьому знайти своє «Я» (Гвардіні 1990, 144). На нашу думку, така позиція мислителя повною мірою відтворює реальність, в якій опинилася світова спільнота на новому етапі цивілізаційного розвитку.

У «Філософському енциклопедичному словнику» зазначено, що духовність є категорією людського буття, яка виражає його здатність до творення культури та самотворення (Філософський енциклопедичний словник 2002, 179). Так, духовність не є тотожною духовному життю суспільства. Духовність передбачає вибір особистості свого власного життєвого шляху, зумовлює її потребу в постійному самовдосконаленні, формує толерантне ставлення до інших людей. Л. Фейербах у творі «Основні положення філософії майбутнього», звертаючись до сутності людини, висловив надзвичайно важливу думку: «Окрема людина, як щось відокремлене, не містить людської сутності ні як істота моральна, ні як мисляча. Людська сутність є тільки в спільності, в єдності людини з людиною, в єдності, що спирається лише на реальність різниці між Я і Ти» (Фейербах 1995, 143). Дослідники давно довели, що будь-які суттєві соціальні зміни з часом зумовлюють трансформацію системи духовних цінностей людини, в яких вона усвідомлює власне буття, а згодом це визначає спосіб взаємодії всіх людей на конкретному історичному етапі. Так, вітчизняний дослідник В. Кремень пише про початок нової ери як про епоху з іншим «смысловим змістом», яка вимагає нових принципів осмислення, про перехідний період, «в якому головним стає беззмістовність, розчиняються ідеологеми минулого і теперішнього, який є простором світоглядного розладу і, одночасно, – нового змісту. Це стан світу, коли все можна і, водночас, нічого не можна, коли все є важливим і, водночас,

ніщо не має значення, коли фантомними є всі ціннісні критерії і тому важко відрізнити істинне від хибного, розумне від дурного, добро від зла» (Кремень 2009, 439).

Вочевидь, сучасна цивілізація визначила такий спосіб життя особистості і соціуму, коли духовно-етичні цінності різних культур опинилися під загрозою знищення, що свідчить про занепад духовності, яка завжди виступала рушійною силою культури. Як зазначав щодо цього М. Бердяєв, культура має душу, а цивілізація – тільки методи і способи (Бердяєв). Протилежну думку щодо специфіки феномена цивілізації висловив відомий дослідник С. Гантінгтон, який тлумачив його як культурну спільноту найвищого порядку, як основу культурної ідентичності окремих націй. (Гантінгтон 2003, 256).

У наш час відбуваються кардинальні соціальні зміни й усі ми є свідками того, як навіть у межах однієї спільності люди почали поступово віддалятися один від одного. Нестримно зростає прошарок людей, які не бажають вийти за коло власних побутових турбот. Єдиним їхнім прагненням стає бажання придбати, отримати, досягти, стати... Необмежений прогрес споживання матеріальних благ призвів до того, що люди починають «споживати» самих себе, оскільки культ матеріально-споживацьких цінностей спотворює духовну природу людини та її людські якості. Це може призвести до втрати частиною людей справжнього сенсу життя, наслідком чого стане збільшення кількості випадків самогубств, поширення наркоманії, зростання рівня злочинності тощо. Втім, необхідно зрозуміти, що суспільство, яке засноване на праві приватної власності, не може гарантувати рівні права і економічні свободи всім своїм громадянам, вони реалізуються лише для прошарку забезпечених людей.

Як слушно зазначає український дослідник Ю. Пахомов, «...надмірне марнотратство західної економічної системи, ментальність західного суспільства, що є властивими нині західному споживацькому суспільству, стали чинниками руйнування не тільки економіки і навколишнього середовища, але і духовно-етичних цінностей, які стають непотрібними, особливо молодому поколінню європейців. Вони підміняються матеріальними, споживацькими благами, рекламованими засобами масової інформації, що сприяє наростанню духовної кризи, яку Поппер назвав смертельною загрозою для існування відкритого суспільства» (Пахомов 1998, 124). Не випадково, в світлі окреслених проблем, одним із основних питань сучасності є питання не про те, як змінити людину, а, за словами А. Печчеї, про те, як жити, не гублячи себе, як жити, не гублячи природу, як жити, щоб зберегти минуле (традиції, культуру); як жити, щоб не вступати в конфлікт із різними спільнотами людей (Печчеї 1980, 226). Зі схожими питаннями-закликами мислителі не раз зверталися до людства.

Так, один із учасників науково-практичної конференції «Людство на межі тисячоліть: діалог цивілізацій», яка відбулася ще в далекому 2003 році, Патріарх Філарет, окреслюючи перспективи розвитку європейської цивілізації в майбутньому, висловив сумнів щодо спроможності європейців

вступити в рівноправний діалог із представниками інших цивілізацій. Зокрема, він зазначає: «Ми бачимо, що не зважаючи на єдність людства, воно розділене не тільки на різні релігії, але й на різні цивілізації. І для того, щоб вести діалог між цими цивілізаціями, необхідно до нього бути готовими, адже діалог може відбуватися і не як спілкування рівних... Можливо зараз це питання не здається актуальним, але з часом ми побачимо, що ми (Україну Патріарх визнавав частиною європейської цивілізації. – Н.Ч.) не зможемо витримати цього діалогу. Чому? Тому, що в європейській цивілізації крок за кроком падає духовність і мораль, а це є основою людської діяльності, бо без міцної духовності цивілізації зникають зі світу» (Філарет 2003, 11). Така позиція перегукується з думкою класика цивілізаційного підходу О. Шпенглера, який сто років тому писав, що європейська цивілізація переживає поступовий занепад (Шпенглер 2016, 450). На наш погляд, на початку XXI ст. можна лише частково погодитися з такими думками, оскільки в наш час спостерігаються певні схожі негативні тенденції в розвитку не тільки європейської, а й інших цивілізацій, проте всі вони мають свої переваги в економічному, науково-технічному або в інших аспектах.

Обговорення

У контексті нових викликів сучасної цивілізації людство змушене виробляти нові стратегії соціалізації людини, коли виховання молоді відбуватиметься в дусі толерантності, поваги до досягнень різних національних культур, релігійних традицій тощо. Тобто можна говорити про конкретні кроки на шляху відродження духовності особистостей, які представляють різні культури і цивілізації. Адже, за словами А. Тойнбі, саме особистості, а не товариства творять історію (Тойнбі 1995, 220). У пошуках таких стратегій дослідники зіштовхнулися з різними перешкодами, однією з яких стала необхідність подолання культурного відчуження серед молоді. Причиною такого явища стають різні фактори, такі як: відсутність зразків для наслідування; обмежені можливості для обговорення проблем, які хвилюють молодь в певному культурному середовищі; дисбаланс у сфері культури між тими продуктами, які призначені для європейської молоді, і тими, що вироблені для інших аудиторій. Отже, вирішення цієї проблеми стане важливим кроком для поступового відродження духовності. В іншому випадку це може призвести до того стану, який фахівці називають «розколом у душах», який проявляється в найрізноманітніших формах: зміні поведінки, почуттів, втраті інтересу до життя і т. ін. На такі аспекти звернула увагу О. Сідоркіна у своєму дослідженні сучасної специфіки прояву феномена самотності (Сідоркіна 2020, 94). Щоб унеможливити такий стан, потрібно докласти значних зусиль і, головне, обрати правильну стратегію соціалізації молоді.

Сьогодні ми не можемо ігнорувати того факту, що цивілізації залишаються «світ-системними одиницями, ...які продовжують виступати основними складовими глобальної світ-системи, яка відкриває унікальні можливості для взаємодії та взаємо-

проникнення (дифузії) цивілізацій» (Підберезних, Мірошкіна 2021, 142). І в майбутньому прогнозується прискорення процесів обміну матеріальними і духовними цінностями між різними цивілізаціями і культурами. Це буде, доводить Т. Пода, «не західна і не східна система цінностей, а щось інше, що їх об'єднує, досягнення сучасної технічної культури та деяких ідей традиційних культур, що отримують нове звучання в сучасному світі» (Пода 2018, 77). Через це партнерство цивілізацій визнане одним із перспективніших серед багатьох існуючих сценаріїв розвитку світу, проте й найскладнішим для реалізації. Як відмічає М. Дмитренко, такий сценарій передбачає розвиток конструктивного діалогу і співробітництва локальних цивілізацій як частин глобальної спільноти націй і держав, вироблення ефективного механізму розв'язання міжцивілізаційних суперечок, що періодично виникають; взаємодопомогу та підтримку менш розвинутим народам і цивілізаціям за умов їхнього політичного рівноправ'я, відсутності диктату, насильства; розвиток глобальної демократії (Дмитренко 2006, 157). І якщо людство зважиться на реалізацію такого сценарію розвитку, то можна впевнено стверджувати, що всі перепони на цьому шляху можуть бути успішно подолані за умови утвердження людської духовності і відродження загальнолюдських цінностей. С. Кримський так висловився щодо цього: «Феномен утвердження етичної духовності, моральної політики і морального світу є характерною рисою соціально-історичного прогресу в XXI столітті. Більше того, на порядок денний нашого часу знову ставиться ідея мудрості в її етичному витлумаченні. Особливістю такої мудрості є радикальна перевага людських цінностей перед будь-якими інтелектуальними спокусами і вигодами» (Кримський 2008, 230).

Загальновідомо, що в сучасному світі реальною владою володіє той, хто формує інформаційні потоки і керує ними. Інформаційні війни, інформаційно-психологічні операції виходять на перший план не тільки у військовій справі, але й у мирному житті. Інформаційна війна – це війна не за території, а за світогляд, думки і душі людей (Дмитренко 2006, 154). Це ті нові виклики, які постали перед сучасними цивілізаціями й визначатимуть їхній подальший розвиток. Відгукнутися на них можуть лише міцні духом особистості, які творять історію.

Висновки

Нові виклики, такі як пандемія COVID-19, «гібридні війни», численні військові конфлікти тощо ще більше посилюють існуючі розбіжності у світовій спільноті. Такі глобальні проблеми для свого вирішення вимагають довготривалої співпраці представників різних цивілізацій і культур. Та всі зусилля світової спільноти виявляться марними, якщо не відродиться людська духовність. Подолання кризи духовності є важкою справою, проте варто спробувати оминати всі перешкоди, об'єднати зусилля всіх членів людської спільноти, щоб не втратити шанс на краще життя для майбутніх поколінь. Мета справді варта цих зусиль.

Список літератури

1. Гвардини Р. Конец Нового времени. *Вопросы философии*. 1990. Вып. 4. С. 144.
2. Дмитренко М. А. Формування політичної культури суспільства в трансформаційний період : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. 192 с.
3. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. К. : Пед. думка, 2009. 520 с.
4. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 367 с.
5. Пахомов Ю. Пути и перепутья современной цивилизации. Киев : Изд-во Международный деловой центр, 1998. 254 с.
6. Печчеи А. Человеческие качества. М. : Политиздат, 1980. 326 с.
7. Підберезних І. Є., Мірошкіна Н. В. Міжцивілізаційні запозичення в історичних концепціях А. Тойнбі та Ф. Броделя. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2021. Вип. 1 (44). С. 142-151. (Серія «Історія»).
8. Пода Т. А. Діалог культур як основа розвитку людства (на засадах філософії космізму). *Вісник Національного авіаційного університету*. 2018. Вип. 1 (27). С. 76-79. (Серія «Філософія. Культурологія»).
9. Сідоркіна О. М. Самотність у комунікативному процесі сучасної людини. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2020. Вип. 1 (31). С. 93-96. (Серія «Філософія. Культурологія»).
10. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії: у 2 т. Т. 1. К. : Основи, 1995. 401 с.
11. Фейербах Л. Основные положения философии будущего. Сочинения : в 2 т. Т. 1. М. : Наука, 1995. 502 с.
12. Філарет. Привітання Патріарха Київського і всієї Руси-України учасників конференції «Людство на межі тисячоліть: діалог цивілізацій»: матеріали наук. – практ. конф. (Київ, 23 травня 2003 р.). Київ: Нац. акад. упр., 2003. 329 с.
13. Філософський енциклопедичний словник / ред. кол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін. Київ : Абрис, 2002. 850 с.
14. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций и преобразование мирового порядка: монографія / пер. с англ. Т. Велимеев, Ю. Новиков. М.: ООО Изд-во АСТ, 2003. 603 с.
15. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. Т. 1. Образ и действительность. М. : Попурри, 2016. 656 с.

References

1. Dmytrenko, Mykola. 2006. Formuvannia politychnoi kultury suspilstva v transformatsiyniyi period [The formation of the political culture of society in the transformation period]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova.
2. Feyerbakh, Lyudvig. 1995. Sochineniya [Works]. Vol.1 of

Osnovnyye polozheniya filosofii budushchego, The main provisions of the philosophy of the future. Moscow: Nauka.

3. Filaret, 2003. Pryvitannia Patriarkha Kyivskoho i vsiei Rusy-Ukrainy uchashnykiv konferentsii «Liudstvo na mezhi tysiacholit: dialoh tsyvilizatsii». [Greetings from the Patriarch of Kyiv and All Russia-Ukraine to the participants of the conference "Humanity on the Edge of Millennium: Dialogue of Civilizations"]. Proceedings of the Scientific and Practical Conference, Kyiv, May 23.
4. Gvardini, Romano. 1990. "Konets Novogo vremeni" ["End of the New Age"]. Voprosy filosofii, Problems of Philosophy 4.
5. Khantington, Samyuel. 2003. Stolknoveniye tsyvilizatsiy i preobrazovaniye mirovogo poryadka [The clash of civilizations and the transformation of the world order]. Translated by T. Velimeev & Yu. Novikov. Moscow: OOO Izd-vo AST.
6. Kremen, Vasyl. 2009. Filosofiia liudynotsentryzmu v stratehiakh osvithnoho prostoru [The philosophy of human-centeredness in educational space strategies]. Kyiv: Pedahohichna dumka.
7. Krymskyi, Serhii. 2008. Pid syhnaturou Sofii [Under the signature of Sofia]. Kyiv: Vyd. dim "Kyievo-Mohylianska akademiia".
8. Pakhomov, Yuriy. 1998. Puti i pereputia sovremennoy tsyvilizatsii [Ways and crossroads of modern civilization]. Kyiv: Mezhdunarodnyy delovoy tsentr.
9. Pechchei, Aurelio. 1980. Chelovecheskiye kachestva [The Human Quality]. Moscow: Politizdat.
10. Pidberезnykh, Inna, and Miroskina Nataliia. 2021. "Mizh-tsyvilizatsiyni zapozychennia v istorychnykh kontseptsiiakh A. Toynbi ta F. Brodelia" ["Intercivilizational borrowings in the historical concepts of A. Toynbee and F. Braudel]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seria: Istoriia, Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: History 1(44): 142-151.*
11. Poda, Tetiana. 2018. "Dialoh kultur yak osnova rozvytku liudstva (na zasadakh filosofii kosmizmu)" ["Dialogue of cultures as the basis of human development (on the basis of the philosophy of cosmos)"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seria: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies 1(27): 76-79.*
12. Shpengler, Oswald. 2016. Zakat Evropy [Sunset of Europe]. Moscow: Poppuri.
13. Shynkaruk, Volodymyr, et al. 2002. Filosofskiy entsyklopedychniy slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary]. Kyiv: Abrys.
14. Sidorkina, Olena. 2020. "Samotnist u komunikativnomu protsesi suchasnoi liudyny" ["Loneliness in the communicative process of a modern person"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seria: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies 1(31): 93-96. doi.org/10.18372/2412-2157.33.15645*
15. Toynbi, Arnold Dzhozef. 1995. Doslidzhennia istorii [Study of history]. Vol. 1. Kyiv: Osnovy

Н.А. Ченбай

РЕЛИГИОЗНЫЕ КОММУНИКАЦИИ И ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ СОВРЕМЕННОГО ЧЕЛОВЕКА

Аннотация Статья посвящена исследованию проблемы преодоления глубинного духовного кризиса, охватившего человечество на современном этапе развития цивилизаций. Представлены различные подходы к выявлению причин и особенностей проявления кризисных явлений в духовной жизни обществ и цивилизаций. Сконцентрировано внимание на необходимости разработки новых стратегий социализации личности. Обосновывается мнение о том, что наиболее перспективным сценарием цивилизационного развития в будущем станет партнерство различных цивилизаций и культур, реализовать который возможно только при условии возрождения духовности.

Ключевые слова: кризис, духовность, человек, общество, культура, цивилизация, вызовы.

N. Chenbai

THE PROBLEM OF THE CRISIS OF SPIRITUALITY IN THE CONTEXT OF NEW CIVILIZATION CHALLENGES

Introduction. The beginning of the new millennium can be defined as the time summing up the entire previous history. We got new opportunities to communicate, discuss our interests on an equal footing, and outline common goals while preserving our individual identities and our own belief systems. It is recognized that the development of civilization should take place through a progressive approach to spiritual growth. But at the beginning of the 21st century, the symptoms of the spiritual backwardness of civilizations became threatening, and therefore the problem of overcoming the spiritual crisis came to the fore. **The aim and tasks** are to identify the causes and features of manifestations of the crisis of spirituality on a global scale. **Research methods.** This research's theoretical and methodological basis is the works of S. Huntington, O. Spengler, and A. Toynbee. The sociocultural approach, as well as the principles of historicism and systematicity, are important methodological tools for the study. **Research results.** Spirituality presupposes the individual's choice of his own life path and forms a tolerant attitude towards other people. It is recognized that social changes over time lead to the transformation of a person's spiritual values. And therefore, one of the current important tasks is to live without conflicts with others. **Discussion.** Humanity is forced to develop new strategies for human socialization. In the future, the acceleration of exchanging material and spiritual values between different civilizations and cultures is predicted. The partnership of civilizations is recognized as the most promising scenario for the further development of the world. **Conclusion.** New challenges intensify the existing differences in the world community. Existing problems require long-term cooperation for their solution, which requires a preliminary revival of humanity's spirituality.

Keywords: crisis, spirituality, man, society, culture, civilization, challenges.